

Erhvervspolitiske udfordringer, potentialer og hovedprioriteter i Midtjylland

Indspil til strategi for decentral erhvervsfremme 2020 og frem

9. april 2019

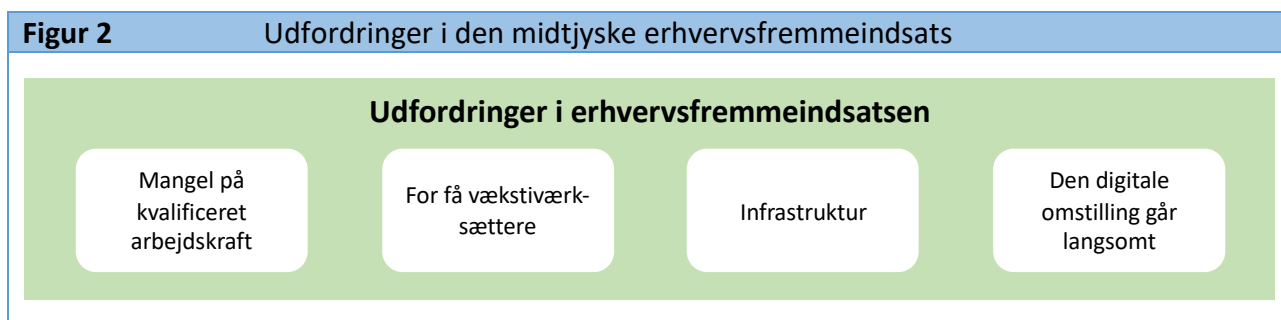
Opsamling

Midtjysk erhvervsudvikling er, ligesom det er tilfældet i det øvrige Danmark, underlagt en række generelle vækstdrivere. Ifølge de midtjyske aktører er de mest centrale kilder til vækst og beskæftigelse i det midtjyske erhvervsliv 1) kvalificeret arbejdskraft og social inklusion, 2) innovation og ny teknologi og 3) grøn omstilling. Men også iværksætter, digitalisering og globalisering er drivere, der har betydning.

Mens vækstdriverne er relevante *på tværs* af brancher og sektorer, så eksisterer der også en række mere specifikke erhvervsmæssige styrkepositioner i den midtjyske geografi. Her peger de adspurgte kommunale aktører særligt på seks områder/brancher 1) Smart industri, 2) Fødevarer, 3) Energi og klima – herunder vandteknologi og 4) Kreative erhverv, 5) Industri og produktionsvirksomheder og 6) Turisme. Flere af de identificerede styrkepositioner er stærkt indbyrdes forbundne og bindes sammen af indsatser indenfor de overordnede vækstdrivere.



Figur 2 herunder gengiver de fire væsentligste kortlagte udfordringer for fremtidig erhvervsudvikling i Midtjylland. Mangel på kvalificeret arbejdskraft er den mest centrale udfordring, men også den kendsgerning, at kun få iværksættere vokser sig store, er en udfordring. Yderligere peges på infrastrukturen og på, at omstilling til nye digitale muligheder ikke går hurtig nok.

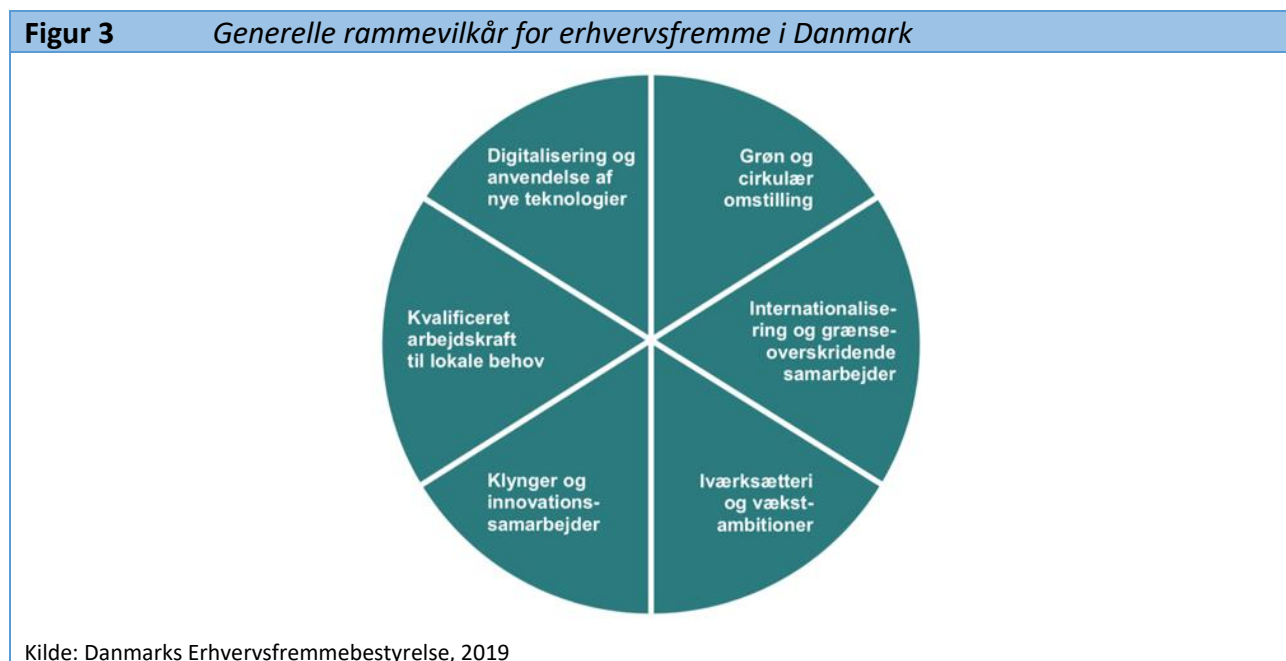


Indledning

Dette notat samler resultaterne fra en kortlægningsproces vedrørende den lokale erhvervsfremmeindsats i Midtjylland, som er gennemført i perioden februar-marts 2019. I processen er der indsamlet viden fra alle de midtjyske kommuner, fra udvalgte erhvervsrepræsentanter og fra eksisterende analyser og strategier vedrørende erhvervsfremme, innovation, og kompetenceudvikling.

Baggrunden for kortlægningen er henvendelsen til Erhvervshus Midtjyllands bestyrelse fra Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse den 7. februar 2019, hvor erhvervshuset inviteres til at levere en beskrivelse af de overordnede udfordringer og potentialer, som man oplever i den midtjyske geografi. Beskrivelsen skal anvendes til at opstille konkrete forslag til hovedprioriteter for det midtjyske kapitel i den kommende strategi for decentral erhvervsfremme 2020 og frem. De vækstdrivere og rammevilkår, som Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse i sin foreløbige strategi for decentral erhvervsfremme¹, har vurderet som relevante i hele landet, har været styrende for den følgende kortlægning af hovedprioriteter, potentialer og udfordringer i den midtjyske erhvervsfremmeindsats.

Foruden de generelle vækstdrivere er der i notatet fokuseret på de midtjyske prioriterede erhvervsområder Turisme, Energi- og klimaområdet, Fødevareområdet, Kreative Erhverv, Smart Industri og Sundheds- og velfærdsteknologi. Endelig holdes i notatet en dør åben for yderligere kilder til vækst eller supplerende erhvervsområder, som vurderes som væsentlige i en midtjysk kontekst.



Hovedprioriteter i den midtjyske erhvervsfremmeindsats

Der peges i særlig grad på to centrale vækstdrivere, i forhold til den aktuelle erhvervspolitiske indsats, nemlig 1) iværksætteri og kvalificeret arbejdskraft og 2) social inklusion. Således tilkendegiver næste 90 pct. af respondenterne, at de prioriterer iværksætteri højt og næsten 85 pct., at de har stort fokus på arbejdskraft. De resterende tilkendegiver, at de "i nogen grad" har fokus på de to vækstdrivere. Det betyder, at alle de 19 midtjyske kommuner i et eller andet omfang fokuserer på disse to centrale kilder til vækst.

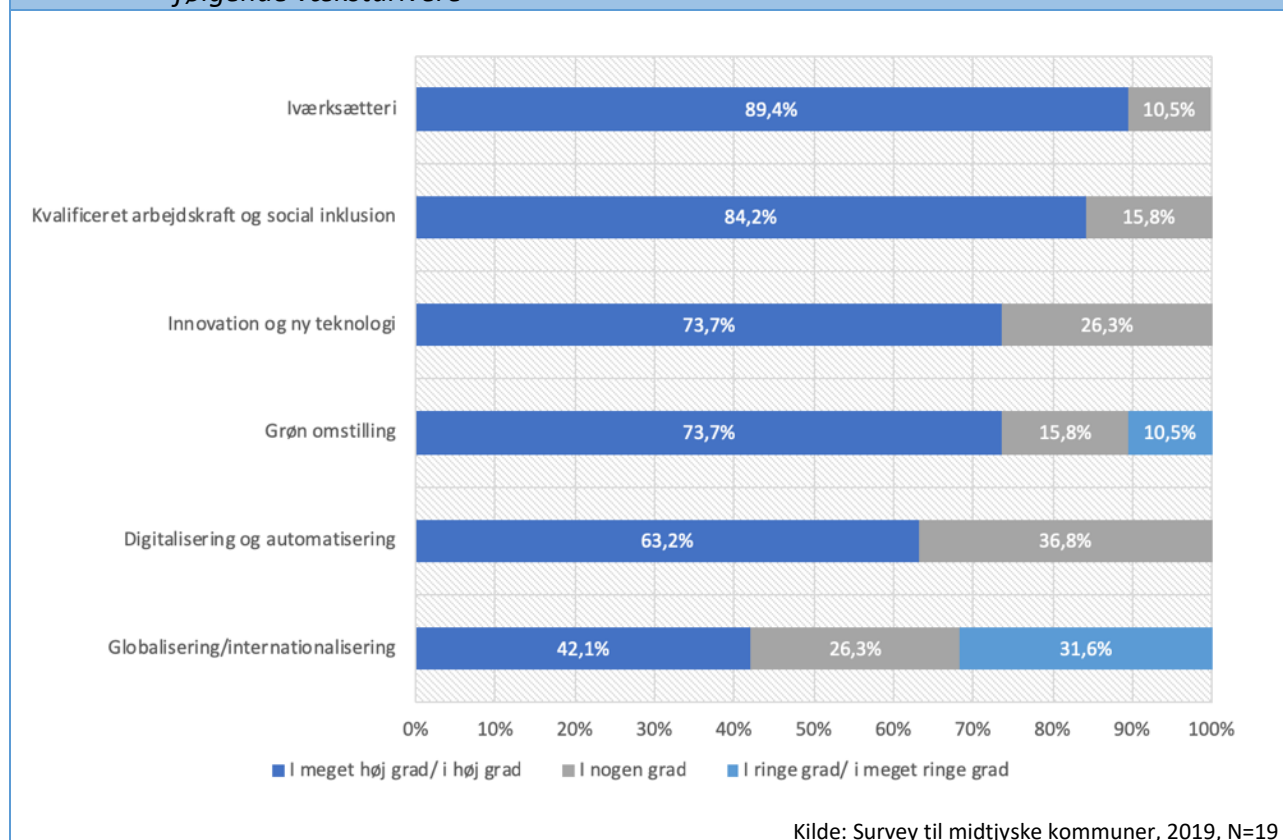
Nå det gælder innovation og ny teknologi², så angiver ca. tre ud af fire respondenter, at de i meget høj grad eller i høj grad fokuserer på denne vækstdriver i deres erhvervspolitiske arbejde, og den sidste fjerdedel

¹ Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse "Strategi for decentral erhvervsfremme", januar 2019

² Svarende til konklusionerne fra Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd, 2019 "Innovationsmodne virksomheder (IMV'er) - en ny målgruppe for innovationsfremmeindsatsen"

angiver ”i nogen grad”. Nogenlunde samme billede gælder for vækstdriveren grøn omstilling, hvor der dog er ca. 10 pct., der ikke har særligt fokus på dette område.

Figur 4 I hvor høj grad fokuserer jeres nuværende erhvervspolitiske indsats på udvikling af følgende vækstdrivere



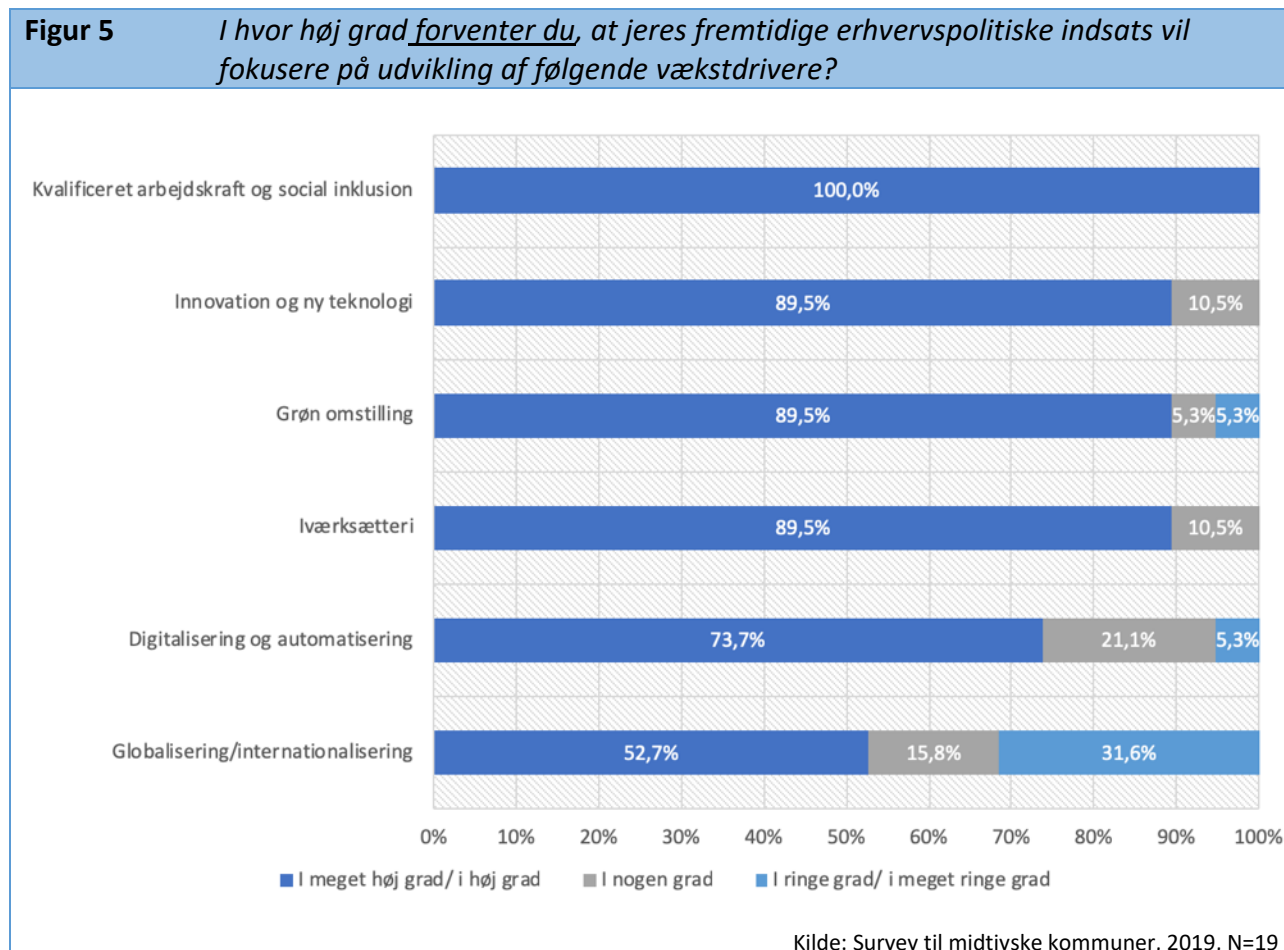
Foruden de seks vækstdrivere fra figur 3 har respondenterne også angivet supplerende kilder til vækst, som de finder væsentlige at fokusere på i arbejdet med at servicere erhvervslivet på bedst mulige måde. Her peges på følgende supplerende vækstkilder:

- Landdistriktsudvikling
- Adgang til finansiering
- Erhvervsvenlig kommunal betjening
- Fysisk og digital infrastruktur
- Byudvikling og bosætning
- E-handel, fødevarerudvikling, turisme
- Bæredygtighed
- Bygningsmasse til borgere og erhverv

Flere af disse områder varetages allerede i dag på kommunalt/regionalt plan og det er i fremtidens erhvervspolitiske setup vigtigt at undgå u hensigtsmæssige overlap i indsatsen.

Ser man på, hvilke vækstdrivere respondenterne *forventer*, at deres erhvervspolitiske indsats i de kommende år vil fokusere på, så kan der peges på følgende pointer:

- Evnen til at tiltrække kvalificeret arbejdskraft og tænke social inklusion på arbejdsmarkedet er vigtig i dag, men forventes at blive en endnu vigtigere kilde til vækst i fremtiden. Alle kommunerne har denne vækstdriver som topprioritet³
- Særlig grøn omstilling men også innovation og ny teknologi vurderes at få stigende betydning i den erhvervspolitiske kommunale indsats



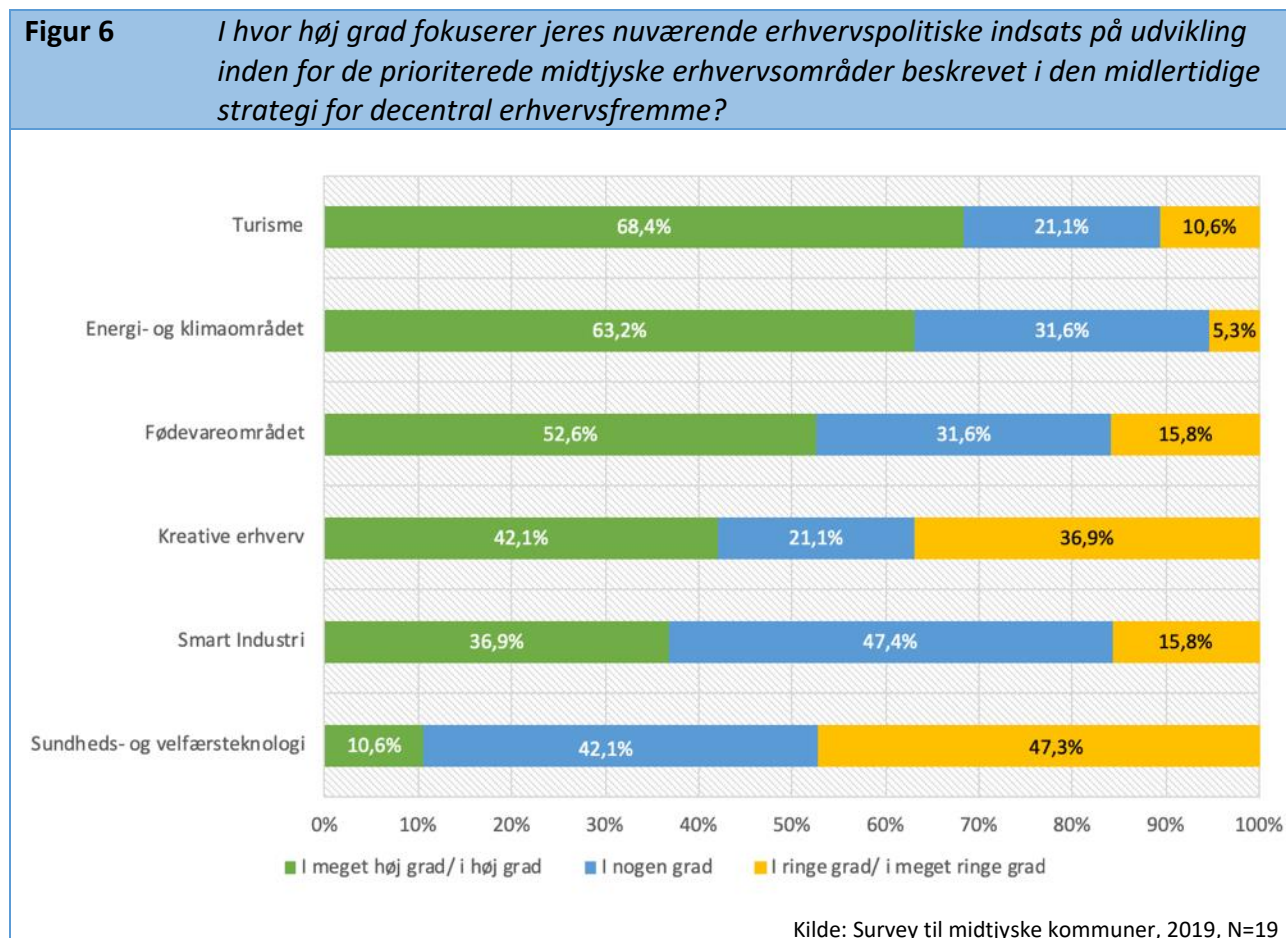
De virksomhedsrepræsentanter, der er blevet gennemført interviews med i forbindelse med kortlægningen, støtter i overvejende grad op omkring det skitserede billede af vækstkildernes aktuelle og fremtidige betydning for den kommunale erhvervspolitiske indsats. Der kan dog iagttages både branchemæssige og geografiske nuancer i vurderingen af vækstdriverne. Tydeligt i forhold til adgangen til arbejdskraft, hvor der ses en tendens til, at de kommuner og virksomheder, der er beliggende i landdistrikter/yderområder, er hårdere ramt ift. generel mangel på arbejdskraft, mens kommuner og virksomheder beliggende tæt på de store midtjyske byer i højere grad mangler arbejdskraft inden for bestemte fagområder. På tilsvarende vis er der en tendens til, at jo mere kvalificeret arbejdskraft en virksomhed/branche har behov for, jo større vanskeligheder er der med at skaffe den nødvendige arbejdskraft⁴. Flere af de interviewede virksomheder giver udtryk for, at manglen på kvalificeret arbejdskraft er en betydelig væksthæmmer, forstået på den måde at de kunne producere væsentlig mere, hvis de kunne ansætte flere kvalificerede medarbejdere.

³ Svarer generelt til undersøgelsen fra Danske Bank "Små og mellemstore virksomheders vækstforventninger - undersøgelse blandt 901 danske virksomheder", december 2018

⁴ Både i det Regionale Arbejdsmarkeds Råd for Østjylland og for Vestjylland adresseres denne opgave i et koordineret samarbejde på VEU-området mellem arbejdsmarkeds-, uddannelses- og erhvervsfremmeaktørerne.

For at få et dybere og mere detaljeret overblik over de midtjyske prioriterede indsats, er respondenterne – foruden de seks vækstdrivere – også blevet bedt om at forholde sig til, i hvilken grad deres nuværende erhvervspolitiske indsats bygger på udvikling inden for de erhvervsområder, der er beskrevet i det midtjyske kapitel af den midlertidige strategi for decentral erhvervsfremme for 2019. Det drejer sig om 1) fødevarerområdet, 2) Energi- og klimaområdet, 3) Smart Industri, 4) Kreative erhverv, 5) Turisme og 6) Sundheds- og velfærdsteknologi.

I figur 6 herunder fremgår det, at over halvdelen af respondenterne angiver, at de i meget høj grad eller i høj grad fokuserer på udvikling inden for turisme (68,4 pct.), energi- og klimaområdet (63,2 pct.) og fødevarerområdet⁵ (52,6 pct.). Kreative erhverv og smart industri er mindre udbredt, men fylder meget i bestemte områder.



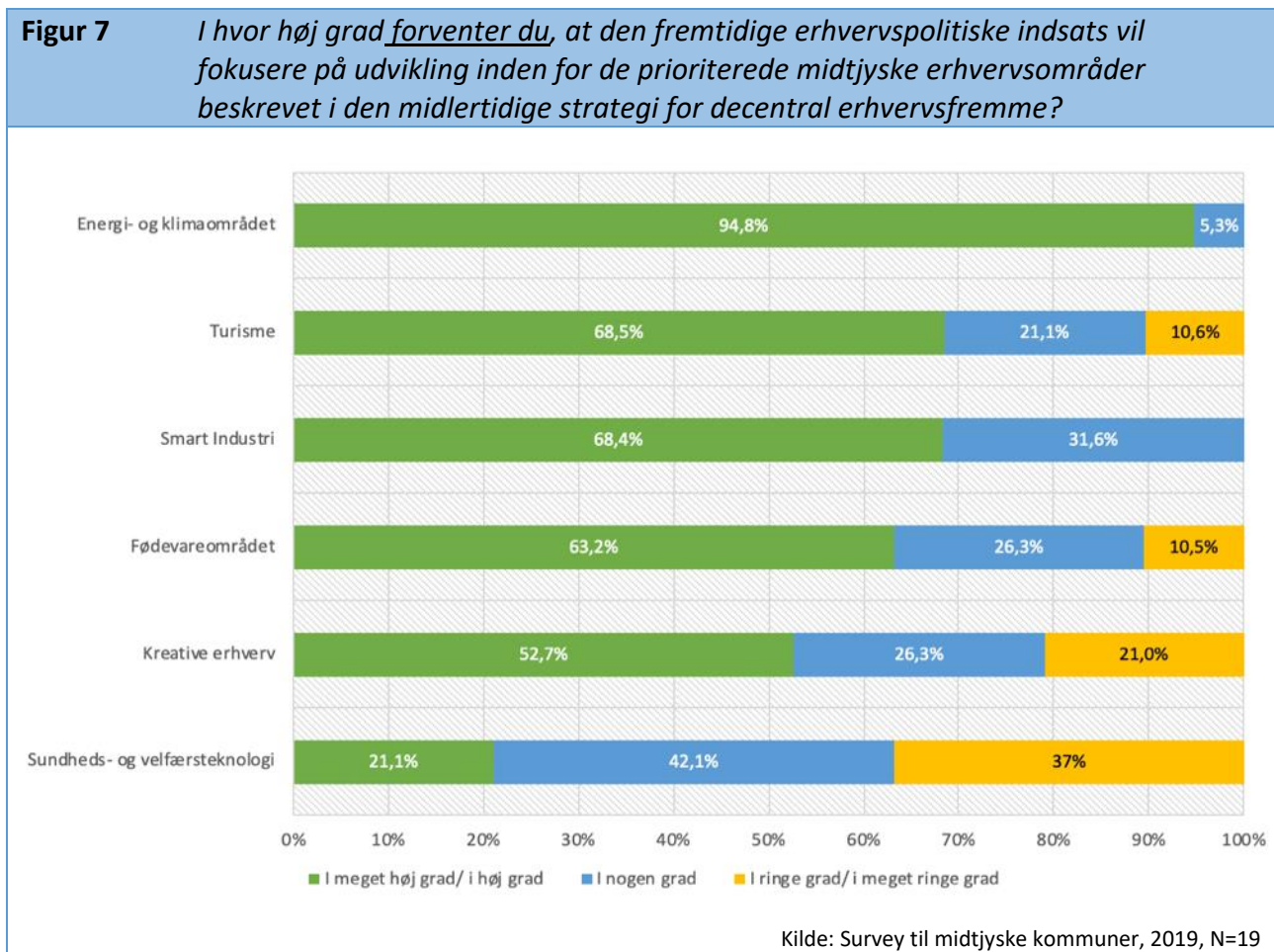
Der peges på fire supplerende erhvervspolitiske indsatsområder, som også er prioriterede indsatsområder i udvalgte midtjyske kommuner:

- Gaming-industrien
- Udvikling i bygge- og anlægsbranchen
- Omstilling i detailhandlen
- Bæredygtighed som tværgående indsats

Lige som det var tilfældet med vurderingen af de overordnede vækstdrivere, er der også indhentet vurderinger af, i hvilket omfang den fremtidige erhvervspolitiske indsats vil fokusere på udvikling inden for de prioriterede indsats. I den forbindelse giver svarene anledning til følgende pointer:

⁵ Se "Analyse af fødevarerlands-kabet" fra Vestdansk Erhvervsfremme 2017 for uddybende analyse om styrker, trends og udfordringer på fødevarerområdet: https://www.rm.dk/siteassets/regional-udvikling/fodevarer/publikationer/fodevareanalyse_august2017.pdf

- Energi- og klimaområdet forventes at blive et opprioriteret indsatsområde i fremtiden. Dette stemmer overens med den tilsvarende vurdering af stigende betydning for vækstdriveren om grøn omstilling
- På tilsvarende vis forventes der i fremtiden at blive øget fokus på udvikling inden for smarte industrier og inden for kreative erhverv



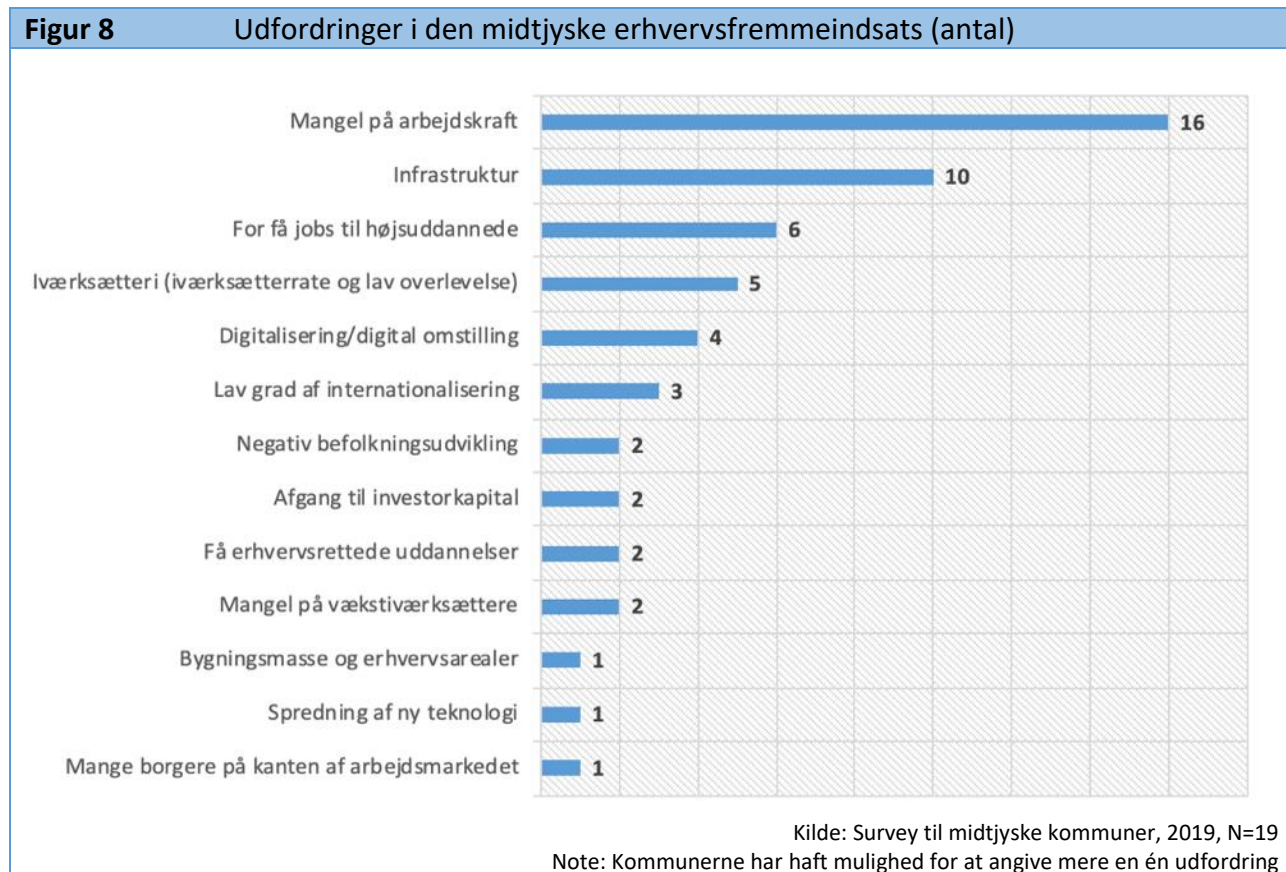
Flere virksomhedsrepræsentanter har givet udtryk for nødvendigheden af at se energi- og klimatiltag som indsatser, der går på tværs af traditionelle brancheskel. Og netop indsatser, som samler erhvervsrepræsentanter fra forskellige dele af erhvervslivet og sætter fokus på fælles løsninger, vil være en oplagt opgave for erhvervsfremmesystemet. Herunder også fokus på at udnytte forskellighederne i den midtjyske geografi som en styrke i fremtidens erhvervsudvikling.

Midtjyske udfordringer vedrørende erhvervsfremme

Det eksisterer en række forskellige udfordringer for optimal erhvervsudvikling i Midtjylland. I surveyen til de midtjyske kommuner har hver respondent tilkendegivet, hvilke udfordringer vedkommende finder væsentligst. I figur 8 herunder ses en sammentælling af svarene. Det ses således, at mangel på arbejdskraft vurderes som den altoverskyggende udfordring. 16 af regionens 19 kommuner har således angivet mangel på arbejdskraft, som den største udfordring. For nogle kommuner er det helt generelt en udfordring at skaffe "hænder" nok, hvor udfordringen for andre i højere grad omhandler mangel på arbejdskraft med særlige kompetencer.

I forhold til infrastruktur er det interessant, at 10 ud af 19 respondenter angiver dette som en betydelig udfordring. Det er i øvrigt både centralt beliggende bykommuner og landdistrikts- og yderkommuner, der har fokus på infrastruktur som en udfordring for erhvervsudvikling.

Der er fem kommuner, der angiver udfordringer relateret til iværksætterne. Disse udfordringer fokuserer på lidt forskellige aspekter ved iværksætteri. Nogle har fokus på, at der er for få iværksættere, andre at iværksætternes overlevelsesrate ikke er høj nok, og endelig er der også to kommuner, der specifikt angiver en udfordring vedrørende den manglende vækst hos iværksættere⁶. Udfordringerne vedrørende negativ befolkningsudvikling og få jobs til højtuddannede er særligt udtalte i landdistrikts- og yderkommuner.



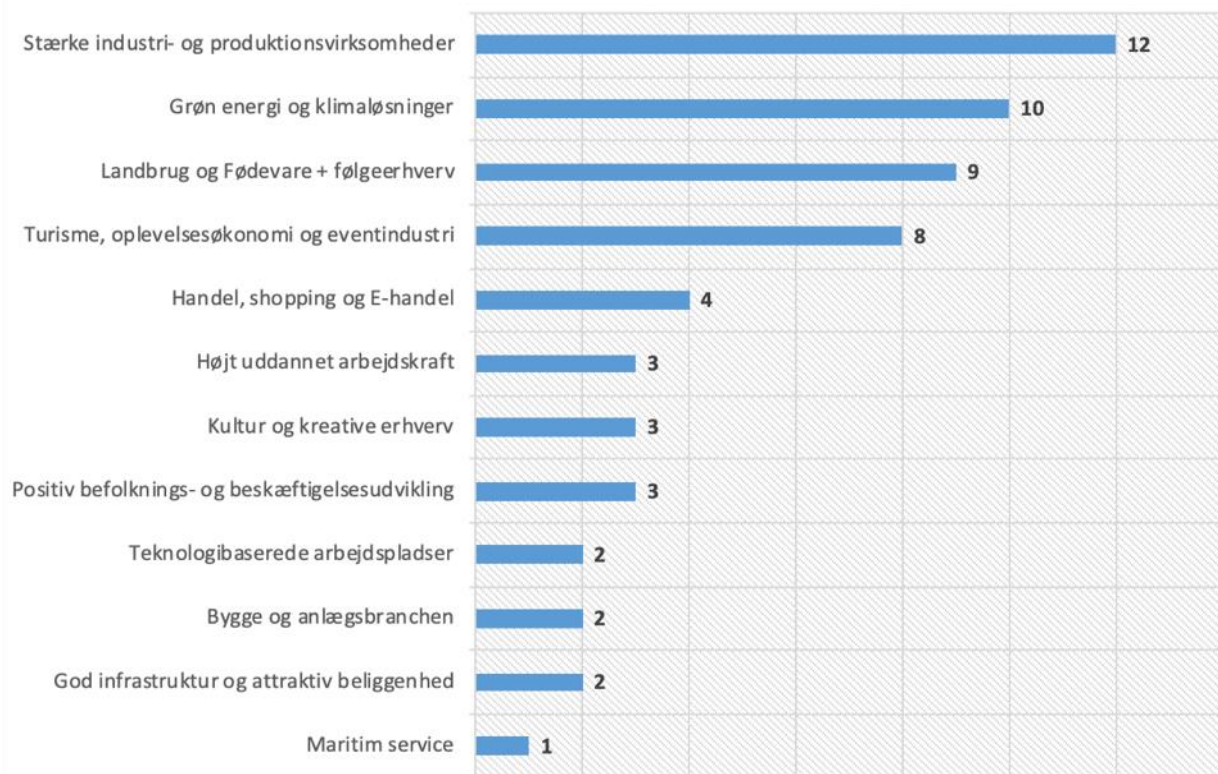
Virksomhedsrepræsentanterne har i de gennemførte interviews generelt været enige i de beskrevne udfordringer. Dog er det blevet påpeget, at der er mange tiltag, som erhvervslivet selv kan gøre for at mindske udfordringen med mangel på arbejdskraft. Eksempelvis sikring af attraktive arbejdsforhold og tætte relationer til uddannelsesinstitutioner mhp. at ansætte nyuddannede eller knytte studerende til virksomheden gennem forskellige former for projektarbejde. Yderligere har virksomhedernes image en betydning for, hvor let/svært det er at rekruttere arbejdskraft.

Midtjyske potentialer vedrørende erhvervsfremme

Når respondenterne bliver spurgt til, hvilke særlige erhvervmæssige styrkepositioner der findes i den midtjyske region, så peger over halvdelen på stærke industri- og produktionsvirksomheder og på grøn energi og klimaløsninger som erhvervsområde. Fødevarer- og turisme er også blandt de styrker, som fremhæves og der er derved en klar sammenhæng mellem den prioriterede erhvervsområder og de styrker, som kommunerne peger på.

⁶ En række analyser peger på det særlige forhold, at der på trods af internationalt set meget store etableringsrater af nye virksomheder i Danmark, etableres relativt få iværksættervirksomheder med høj vækstrate, jfr. eksempelvis Copenhagen Economics, "Undersøgelse af vækstiværksættere", Udarbejdet for Erhvervsstyrelsen januar 2019 og tilsvarende i forhold til mulighederne for tiltrækning af kapital, jfr. redegørelsen fra Vækstfonden m.fl. "Kapitalmarkedet – fra startup til scaleup", 2018

Figur 9 Styrkepositioner i det midtjyske erhverv (antal)



Kilde: Survey til midtjyske kommuner, 2019, N=19

Note: Kommunerne har haft mulighed for at angive mere en én styrkeposition

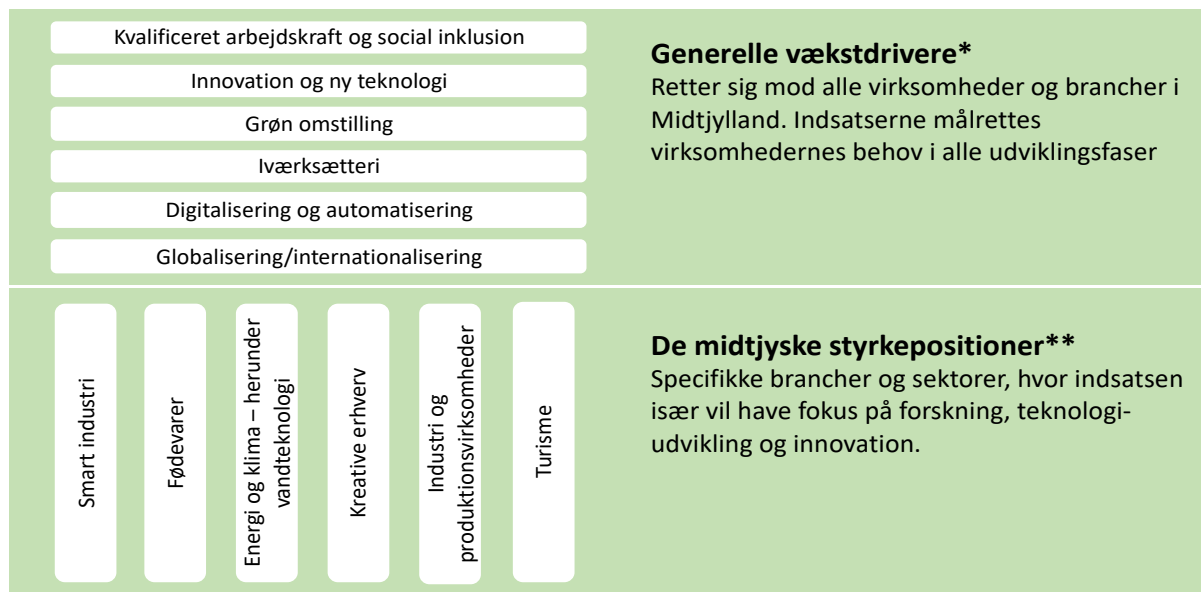
Konklusioner

På baggrund af de observationer om udfordringer, potentialer og hovedprioriteter i Midtjylland, som er beskrevet i dette notat, kan der konkluderes følgende:

- I forhold til de seks udpegede vækstdrivere viser analysen, at de også er betydningsfulde i Midtjylland. I særlig grad vurderes evnen til at tiltrække kvalificeret arbejdskraft og tænke social inklusion på arbejdsmarkedet højt. Yderligere ses en bevægelse, hvor vækstkilderne grøn omstilling og innovation og ny teknologi vurderes at få stigende betydning i den fremtidige indsats
- I forhold til de prioriterede midtjyske erhvervsområder viser undersøgelsen, at seks områder/brancher særligt er i fokus 1) Smart industri, 2) Fødevarer, 3) Energi og klima – herunder vandteknologi, 4) Kreative erhverv, 5) Industri og produktionsvirksomheder og 6) Turisme. Energi- og klimaområdet, Smarte industrier og udvikling i de Kreative erhverv forventes at få stigende betydning i fremtiden.
- De væsentligste udfordringer i Midtjylland er 1) mangel på kvalificeret arbejdskraft, 2) for få vækstiværksættere, 3) infrastruktur og 4) den digitale omstilling går ikke hurtig nok.
- Der vurderes at være en stærk intern sammenhæng mellem de midtjyske styrkepositioner, som derfor ikke skal ses som adskilte "siloer". Eksempelvis vil styrkerne vedrørende Smart Industri, Energi og klima – herunder vandteknologi og Industri og produktionsvirksomheder i mange tilfælde omhandle de samme virksomheder, der er i gang med omstilling og fremtidssikring af deres produktion.
- Det vurderes yderligere, at der er behov for koordinering mellem erhvervsfremmesystemet og beskæftigelses- og uddannelsesområdet for at løse de udfordringer, som kortlægningen peger på. Det gælder i særlig grad udfordringen vedrørende mangel på kvalificeret arbejdskraft.

I figuren herunder sammenfattes det billede af udfordringer, potentialer og hovedprioriteter der tegner sig i den midtjyske geografi.

Figur 10 Midtjyske vækstdrivere og styrkepositioner



Generelle vækstdrivere*

Retter sig mod alle virksomheder og brancher i Midtjylland. Indsatserne målrettes virksomhedernes behov i alle udviklingsfaser

De midtjyske styrkepositioner**

Specifikke brancher og sektorer, hvor indsatsen især vil have fokus på forskning, teknologi-udvikling og innovation.

VÆKSTDRIVERE

Kvalificeret arbejdskraft og social inklusion

Fokus på efter- og videreuddannelse, inklusion af personer på kanten af arbejdsmarkedet samt tiltrækning og fastholdelse af udenlandsk arbejdskraft.

Innovation og ny teknologi

Målrettet samarbejde mellem forsknings- og vidensmiljøer og virksomheder samt målrettede rådgivningsprogrammer med fokus på løft af innovations- og teknologiniveau.

Grøn omstilling

Cirkulær økonomi med fokus på genanvendelse af materialer og energi mv.

Iværksættereri

Entrepreneurskab i uddannelsessystemet, rådgivning med fokus på skalering, internationalisering og kapital. Inkubator- og acceleratorfunktioner på specialiserede område f.eks. Sound Hub, Animation, IT og fødevarer.

Digitalisering og automatisering

Integration af IT-systemer og automatisering af arbejds- og produktionsprocesser som grundlag for øget produktivitetsudvikling.

Globalisering/internationalisering

Eksportparathed og rådgivning i forbindelse med etablering eksportfunktioner og tilsvarende tilrettelæggelse af supply chain i produktionen.

MIDTJYSKE STYRKEPOSITIONER

Smart Industri

Udvikling og implementering af robot- og automatiseringsteknologier samt integration af IT-systemer og krav til uddannelsessystemet i målrettede netværk og klynge-samarbejder.

Fødevarer

Udvikling af den danske fødevarerklunge ved øget samarbejde mellem virksomheder og vidensmiljøer, der bygger på forskningsinstitutioner og virksomheder med internationalt niveau i forhold til fødevarerikkerhed, standarder osv.

Energi og klima – herunder vandteknologi

Udvikling og netværk mellem de store globale virksomheder og underleverandører på vind, vand, sol og biomasse som grundlag for etablering af intelligente energisystemer i samarbejde med forsknings- og vidensmiljøer.

Kreative erhverv

Mode- tekstil- og møbelbrancherne i samarbejde med design- og arkitektur danner basis for en fortsat udvikling af international styrkeposition gennem netværk og viden-samarbejder.

Industri- og produktionsvirksomheder

Det produktions- og eksporttunge industri-erhvervsliv er fortsat en styrke i den midtjyske geografi med yderligere potentialer for vækst - særligt via grøn og smart omstilling.

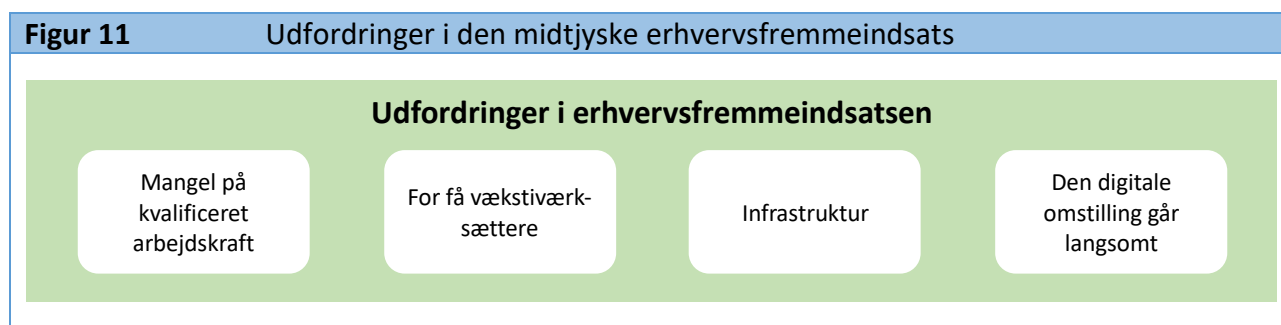
Turisme

Midtjylland rummer både storbyturisme, erhvervssturisme og kyst- og naturturisme og turismen er et erhverv i udvikling og med potentiale for øget vækst.

* Indsatser målrettes under disse vækstdrivere til de forskellige virksomhedssegmenter og udviklingsfaser, der udspringer af de udfordringer, der vil skabe størst forretningsmæssig værdi i forhold til virksomhedernes specifikke situation, jfr. redegørelsen fra Erhvervsstyrelsen, feb. 2019 "Analyse af virksomhedernes behov i relation til erhvervshusene"

** De seks midtjyske styrkepositioner understøttes tillige af potentialet for øget vidensamarbejde med Aarhus Universitet og andre videninstitutioner, jfr. redegørelsen om "Forskningsmæssige styrker med stort potentiale for erhvervssamspil – kobling til videnbehov blandt toneangivende erhverv i Midtjylland "

En samling af de væsentligste udfordringer er gengivet i figuren herunder. Mangel på kvalificeret arbejdskraft er den mest centrale udfordring, men også det forhold at kun få iværksættere vokser sig store er en udfordring, der kalder på fremtidige indsatser. Yderligere peges på forskellige udfordringer med infrastrukturen og også det forhold, at omstilling til nye digitale muligheder og rammer ikke går hurtig nok.



Metode og fremgangsmåde

Kortlægningen bygger på viden fra tre forskellige datakilder. 1) Survey til de 19 midtjyske kommuner, 2) interviews med udvalgte virksomhedsrepræsentanter fra den midtjyske geografi og 3) Desk research af eksisterende analyser, strategier mv.

Survey

Der er gennemført en survey blandt kommunale erhvervskontaktpersoner/udviklingsansvarlige i alle de midtjyske kommuner. Alle 19 kommuner har svaret på spørgsmålene i surveyen.

Interviews med virksomhedsrepræsentanter

Der er gennemført i alt fem interviews med repræsentanter fra det midtjyske erhvervsliv. Det antal interviews kan ikke sikre fuldstændige repræsentative udsagn, der dækker alle dele af erhvervslivet, men udvælgelsen af interviewpersoner er foretaget ud fra et ønske om at medtage synspunkter fra forskellige dele af det midtjyske erhvervsliv. Konkret er virksomhedsrepræsentanterne udvalgt efter følgende kriterier:

- Repræsentanter fra flere geografiske områder i Midtjylland
- Repræsentanter fra både store, mellemstore og små virksomheder
- Repræsentanter fra forskellige centrale brancheområder
- Repræsentanter fra både landdistrikts- og bykommuner

Følgende erhvervsrepræsentanter er interviewet som led i kortlægningen:

Virksomhed	Interviewperson
Envision	Bestyrelsesformand Mona Juul
Djurs Sommerland	Direktør Henrik B. Nielsen
Compleks	Direktør Tom Simonsen
Troldtekt	Direktør Peer Leth
Mileage Book Group A/S	Direktør Carsten Gulddammer

Desk research

Notatet har foretaget perspektivering af de observationerne med udgangspunkt i eksisterende viden om erhvervs-, innovations- og vækstforhold. Følgende analyser, rapporter mv. har været inddraget i arbejdet:

- Erhvervsstyrelsen, feb. 2019 "Analyse af virksomhedernes behov i relation til erhvervshusene"
- Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse, 2019 "Strategi for decentral erhvervsfremme"
- Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd, 2019 "Innovationsmodne virksomheder (IMV'er) - en ny målgruppe for innovationsfremmeindsatsen"
- Copenhagen Economics, "Undersøgelse af vækstiværksættere", Udarbejdet for Erhvervsstyrelsen januar 2019
- Danske Bank: "Små og mellemstore virksomheders vækstforventninger - undersøgelse blandt 901 danske virksomheder", december 2018
- Region Midtjylland, 2018 "Forskningsmæssige styrker med stort potentiale for erhvervsamspil – kobling til videnbehov blandt toneangivende erhverv i Midtjylland"
- De midtjyske kommuner. "Erhvervsstrategier og analyser af erhvervsgrundlaget i en række kommuner"